

с. 55 – 61

3. Сороко Н.В. Стратегии мониторинга информационно-коммуникационной компетентности учителей в странах Европейского Союза (опыт Латвии, Литвы и Эстонии) [online] / Н.В. Сороко / Образовательные технологии и общество . 2014. №1. — Available from : <http://cyberleninka.ru/article/n/strategii-monitoringa-informatsionno-kommunikatsionnoy-kompetentnosti-uchiteley-v-stranah-evropeyskogo-soyuza-opyt-latvii-litvy-i>

4. Benchmarking Digital Europe 2011-2015, a conceptual framework. i2010 High Level Group. ISSUENO: 27, October, 2009. European Commission [online]. — Available from : <http://www.epractice.eu/files/Benchmarking%20Digital%20Europe%202011-2015%20-%20A%20conceptual%20framework.pdf>

5. Julian Fraillon, Wolfram Schulz, John Ainley. International Computer and Information Literacy Study. Assessment Framework / Copies of International Computer and Information Literacy Study: Assessment Framework can be obtained from: IEA Secretariat. Amsterdam, the Netherlands – ICILS, 2013. – 66 p.

6. Rita Birzina. e-ASEM White Paper: e-Learning for Lifelong Learning in Latvia. Part I. Country Reports. 2011 [online]. — Available from: http://asemlllhub.org/fileadmin/www.dpu.dk/ASEM/publications/e-ASEM_White_Paper_Vol._II_Country_Reports.pdf

7. e-Skills in Europe. Lithuania Country Report [online]. — Empirica: January 2014 — Available from : <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/4577/attachments/1/translations/en/renditions/native>

8. José Janssen, Slavi Stoyanov. Online Consultation on Experts' Views on Digital Competence [online]. — Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012. — Available from : <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC73694.pdf>

9. Julian Fraillon, John Ainley, Wolfram Schulz, Tim Friedman, Eveline Gebhardt. International Computer and Information Literacy Study. Preparing for Life in a Digital Age. The IEA International Computer and Information Literacy Study. Internation Report [online]. — Springer International Publishing AG Switzerland is part of Springer Science — 2013. — Available from : http://www.iea.nl/fileadmin/user_upload/Publications/Electronic_versions/ICILS_2013_International_Report.pdf

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Сороко Наталія Володимирівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу компаративістики інформаційно-освітніх інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, м. Київ.

Коло наукових інтересів: проблеми розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учасників навчального процесу загальноосвітнього навчального закладу.

АПРОБАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ганна ТИМОЩУК

У статті проаналізовано результати експериментальної перевірки педагогічних умов формування ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін. Описано основні етапи експерименту – констатувальний, формувальний та контрольний; уточнено критерії сформованості ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності: рефлексивно-перцептивний, змістовний, практичний, а також відповідні показники. Зазначено, що сформованість ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності визначається за чотирьохрівневою градацією: негативний, індивідуальний, особистісно-усвідомлений та ціннісно-значущий рівні. Підтверджено ефективність запропонованих педагогічних умов формування ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін.

In the article the results of experimental checking of pedagogical conditions of value attitude formation of future economists towards professional activity in the process of special subjects studies are analyzed; the main stages of the experiment are described; the criteria of value attitude formation of

future economists towards professional activity in the process of special subjects studies (reflexive-perceptual, informative and practical) and their indicators are investigated. Stated that formedness of value attitude formation of future economists towards professional activity was determined by a four-gradation: negative, indifferent, personality-conscious and value-significant levels. The effectiveness of the proposed pedagogical conditions of value attitude formation of future economists towards professional activity in the process of special subjects studies are tested.

У сучасних умовах розвитку освіти як простору культурного діалогу та гуманізації особистості актуалізується проблема підготовки майбутніх фахівців, зокрема економістів, у площині засвоєння відповідних ціннісних пріоритетів, які визначають змістовну основу професійної діяльності.

Звідси цілком закономірним є виникнення потреби в обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін як одного з факторів оновлення вищої економічної освіти.

Розробка питань формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців до професійної діяльності міститься у працях Е. Арішиної, Т. Пилипишко, А. Позднякової, С. Рабазанова та інших; становлення, функціонування, розвитку економічної освіти та вдосконалення професійної підготовки майбутніх економістів – Т. Гуцан, І. Прокопенка, Д. Разуменка та інших; організації та функціонування педагогічного процесу у вищих навчальних закладах – Ю. Бабанського, А. Кузьмінського, С. Курлянд та інших.

Разом з тим проблема формування ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін є недостатньо розробленою, що обумовлює пошук оптимальних шляхів, методів і засобів її вирішення.

Нами зроблено припущення, що формування ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін набуває ефективності, якщо будуть реалізовані наступні педагогічні умови:

- збагачення змісту фахових дисциплін інваріантної частини навчального плану підготовки економістів питаннями щодо ціннісного розвитку особистості професіонала-економіста та введення до варіативної частини навчального плану спецкурсу “Ціннісні основи професійної діяльності майбутніх економістів”;
- педагогічний супровід проектної діяльності майбутніх економістів у процесі вивчення фахових дисциплін;
- створення професійно-ціннісного середовища, спрямованого на формування досвіду ціннісного ставлення до професійної діяльності.

З метою їхньої перевірки було організовано та проведено педагогічний експеримент, який здійснювався протягом 2009 – 2012 р.р. у природних умовах функціонування навчально-виховного процесу у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, Херсонському державному університеті та ін. і включав три етапи науково-педагогічного пошуку.

Перший етап – констатувальний; передбачав встановлення початкового рівня сформованості ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін за допомогою виокремлених критеріїв і показників, а також відповідних діагностичних матеріалів.

На даному етапі були визначені експериментальна (125 осіб) та контрольна (115 осіб) групи, базові навчальні дисципліни (“Політична економія”, “Менеджмент”, “Соціальна економіка”, “Історія економічних учень”), проаналізовано результати констатувальної діагностики.

Другий етап – формувальний; полягав у реалізації та практичній перевірці педагогічних умов формування ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін.

У ході третього етапу (контрольного) проводився аналіз та узагальнення результатів експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов формування ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін, зокрема було виявлено динаміку рівнів сформованості досліджуваної категорії. Використовувався метод статистичної обробки даних, за допомогою яких одержано кількісні та якісні показники експерименту; формулювались загальні висновки.

Як засвідчили численні дослідження, діагностику сформованості ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності доцільно проводити на основі цілеспрямованого тривалого та постійного спостереження за його критеріально-оціночними характеристиками, проведення кількісного та якісного аналізу зазначеного утворення. У зв'язку з цим одним із ключових моментів у процесі експериментального дослідження стала розробка критеріїв, показників і рівнів сформованості ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності.

При цьому враховувалися вимоги до кожного з виділених компонентів ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності, а саме: емоційного, когнітивного та діяльнісного.

Критеріями сформованості компонентів досліджуваного явища є:

- рефлексивно-перцептивний;
- змістовий;
- практичний.

Відповідно їхніми показниками стали:

- здатність до професійної та морально-етичної саморегуляції;
- характер усвідомлення взаємозв'язку цінностей професійної діяльності та успішності останньої;
  - характер прояву емоційних переживань від соціально-значущих результатів професійної діяльності;
    - здатність до рефлексії;
    - характер мотивів;
    - професійно-пізнавальний інтерес до професійної діяльності, що заснована на аксіологічних позиціях;
    - знання щодо цінностей професійної діяльності та морально-етичних норм; значущості цінностей професійної діяльності у процесі виконання професійних завдань; змісту економічної поведінки та мислення; впливу професійних цінностей на результати професійної діяльності;

- сформованість аналітичних, комунікативних, конструктивних, рефлексивних умінь і навичок, що дозволяють перетворити професійні цінності в особистісно значущі та засвоїти їх;

- характер прояву ціннісного ставлення до професійної діяльності.

Сформованість ціннісного ставлення до професійної діяльності майбутнього економіста вирішено визначати за чотирьохрівневою градацією: негативний, індивідуальний, особистісно-усвідомлений та ціннісно-значущий рівні.

Для проведення діагностики було здійснено відбір і адаптацію відповідного інструментарію, а саме: методики “Ціннісні орієнтації” (М. Рокич), методики Ш. Шварца для вивчення цінностей особистості (адаптована В. Карандашовим), опитувальника “Стиль саморегуляції поведінки” (В. Моросанова), методики вивчення мотивації професійного навчання (В. Каташев), методики виявлення рівня розвитку рефлексії (А. Карпов), методики “Рівень суб’єктивного контролю”, системи авторських спеціальних завдань.

У результаті, на констатувальному етапі 19,1% студентів контрольної групи мали негативний рівень сформованості ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності, 30,4% – індивідуальний, 40,9% – особистісно-усвідомлений і 9,6% – ціннісно-значущий. В експериментальній групі ситуація склалася наступним чином: 19,2% студентів виявили негативний рівень сформованості ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності, 31,2% – індивідуальний, 37,6% – особистісно-усвідомлений, 12% – ціннісно-значущий. Тобто між виділеними групами принципових відмінностей не спостерігалось, а отримані дані засвідчили, що рівень сформованості ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності у них не відповідав сучасним вимогам до професійної підготовки майбутніх економістів.

Після проведення формувального етапу експерименту було з’ясовано, що у студентів експериментальної групи відбулися якісні зміни у контексті ціннісного ставлення до професійної діяльності. Зокрема, ціннісно-значущого рівня досягли 28,8% студентів експериментальної групи; особистісно-усвідомленого – відповідно 44%, індивідуального – 23,2%. На негативному рівні залишилося 4% студентів. У контрольній групі ціннісно-значущий рівень сформованості ціннісного ставлення до професійної діяльності виявили 12,2% майбутніх економістів, особистісно-усвідомлений – 41,7%, індивідуальний – 32,2%, негативний – 13,9%.

Таблиця 1

Порівняльні дані констатувального та контрольного етапів експерименту

Етапи експерименту	Групи студентів	Рівні сформованості ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності							
		негативний		індивідуальний		особистісно-усвідомлений		ціннісно-значущий	
		осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Констатувальний	КГ (115)	22	19,1	35	30,4	47	40,9	11	9,6
	ЕГ (125)	24	19,2	39	31,2	47	37,6	15	12
Контрольний	КГ (115)	16	13,9	37	32,2	48	41,7	14	12,2
	ЕГ (125)	5	4	29	23,2	55	44	36	28,8

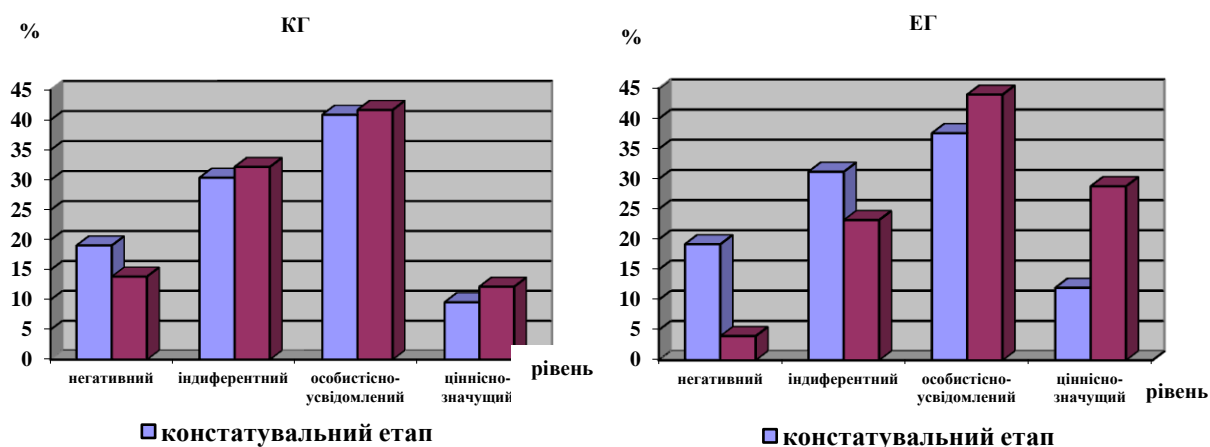

Рис. 1. Порівняльні дані констатувального та контрольного етапів експерименту в контрольній та експериментальній групах

Порівняльний аналіз рівнів сформованості ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності в експериментальній (ЕГ) та контрольній (КГ) групах відображено у табл. 1. та на рис. 1.

Статистичну значущість отриманих результатів було перевірено та підтверджено за допомогою застосування критерію Пірсона [1; 2] для незалежних вибірок.

Таким чином, експериментальна перевірка запропонованих педагогічних умов підтвердила їхню результативність. Зіставлення одержаних результатів у педагогічному експерименті, їхній кількісний та якісний аналізи виявили, що впровадження запропонованих педагогічних умов формування ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін зумовило позитивну динаміку рівнів сформованості ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності.

БІБЛЮГРАФІЯ

1. Новиков Д. А. Статистические методы в педагогических исследованиях / Д. А. Новиков. – М. : МЗ-Пресс, 2004. – 67 с.
2. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Е. В. Сидоренко. – СПб. : Речь, 2010. – 350 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тимошук Ганна Василівна – асистент кафедри педагогіки та психології Національного фармацевтичного університету.

Коло наукових інтересів: проблема формування ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін.